

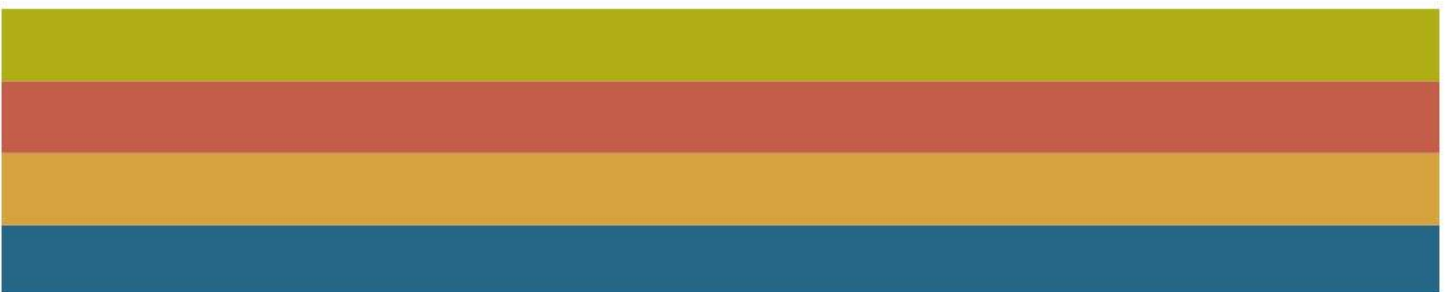


Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkversterking Den Helder – Den Oever

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

8 november 2018 / projectnummer: 3319



1. Hoofdpunten van het milieueffectrapport (MER)

Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) wil een versterking uitvoeren van de primaire waterkering tussen Den Helder en Den Oever, vanwege afkeuring van de stabiliteit en de bekleding (op delen van) van de Wieringer Zeewering, de Amsteldiepdijk en de Balgzanddijk. Eerst worden mogelijke oplossingen voor het veiligheidsprobleem onderzocht en wordt bepaald welke oplossing de voorkeur heeft (verkenningfase). Daarna wordt de gekozen oplossing uitgewerkt in het projectplan Waterwet (planuitwerkingsfase).

Voor het projectplan Waterwet en de benodigde vergunningen hebben de provincie Noord-Holland en het Hoogheemraadschap besloten om een MER op te stellen, omdat op voorhand niet kan worden uitgesloten dat de versterking nadelige milieueffecten heeft. De provincie Noord-Holland heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage¹ gevraagd om te adviseren welke informatie in het MER moet worden opgenomen.

Hoofdpunten voor het MER:

Om het milieubelang volwaardig mee te wegen in de besluitvorming over het projectplan vindt de Commissie de volgende aandachtspunten van belang voor het op te stellen MER:

- **Probleemstelling:**
 - Onderbouw waar de stabiliteit van de dijken onvoldoende is, en waar de bekleding van de dijken onvoldoende sterk is. Deze informatie is nodig om te bepalen welke oplossingen in beeld komen om te voldoen aan de veiligheidseis.
- **Trechteringsproces:**
 - Houd al vanaf het begin van de afweging van de mogelijke opties (trechteringsproces) rekening met omgevingsaspecten als landschap, cultuurhistorie en natuur, naast de technische (veiligheids)aspecten. Dit maakt dat mogelijke conflicten tussen een technische uitvoering en omgevingsaspecten vroegtijdig in beeld komen.
- **Milieueffectbeoordeling:**
 - Vergelijk realistische (min of meer volwaardige, voldoende aan de veiligheidsopgave tegemoetkomende) alternatieven op hun milieueffecten. Werk daarvoor het beoordelingskader verder uit op basis van de te verwachten belangrijke milieueffecten. Houd er rekening mee dat de gevolgen voor de Waddenzee mede sturend moeten zijn voor de alternatievenkeuze (zie § 4.2.2).
- **Extra kansen:**
 - Geef aan binnen welke kaders andere doelstellingen (zoals natuur en recreatie) mee kunnen liften in het dijkversterkingsproject, en welke risico's hiervoor bestaan.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

¹ De samenstelling en werkwijze van de werkgroep van de Commissie m.e.r. en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, via de link [3319](#) of door dit nummer op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. Eerst gaat zij in op de probleem- en (participatie)doelstelling van het project (hoofdstuk 2). Daarna volgt het te doorlopen trechteringsproces (hoofdstuk 3). vervolgens geeft de Commissie aanbevelingen over de beschrijving van de bestaande milieusituatie en de milieugevolgen van het project (hoofdstuk 4). Daarna gaat zij in op meekoppelingen, d.w.z. mogelijkheden voor verbetering van ruimtelijke kwaliteit of functionaliteit die niet (primair) bijdragen aan waterveiligheid (hoofdstuk 5). Tot slot worden nog overige aspecten aangestipt (hoofdstuk 6).

De Commissie bouwt in haar advies voort op de notitie reikwijdte en detailniveau (NRD).² Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in de NRD voldoende aan de orde komen.

Waarom m.e.r. en advies door de Commissie?

HHNK wil een dijkversterking uitvoeren tussen Den Helder en Den Oever. Afhankelijk van het moment van besluitvorming zal hierover worden besloten met een projectplan Waterwet of een projectbesluit op basis van de Omgevingswet. Omdat dit nog niet zeker is, wordt het besluit voorbereid in de geest van de Omgevingswet. Concreet betekent dit een breed participatieproces wordt doorlopen.

Bevoegd gezag voor de goedkeuring van het projectplan Waterwet zijn Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. De provincie heeft de Commissie gevraagd om een advies te geven over de opzet en inhoud van het op te stellen MER. De Commissie heeft de bij de provincie binnengekomen zienswijzen over de NRD betrokken bij haar advies.

² Notitie Reikwijdte en Detailniveau m.e.r., Integrale verkenning Dijkversterking Den Helder – Den Oever, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, 12 juni 2018.



Figuur 1: Uitleg Dijkversterkingsproject, infographic van HHNK

2. Probleemstelling, participatie en beleidskader

2.1 Probleemstelling

De dijken tussen Den Helder en Den Oever voldoen volgens de uitgevoerde beoordeling niet (overall) aan de wettelijke normen voor waterveiligheid op grond van het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium. De NRD stelt dat de stabiliteit van de dijken niet aan de norm voldoet en dat de bekleding van de dijken onvoldoende sterkte heeft. In hoofdstuk 4 van de NRD is de probleemanalyse opgenomen. Hierin staan kaarten van de dijkvakken waarop de ‘veiligheidsopgave 2023 o.b.v. signaleringswaardenorm’ is weergegeven. Uit deze analyse blijkt niet duidelijk in hoeverre sprake is van een stabiliteitsprobleem, wat de voornaamste oorzaken daarvan zijn, en in hoeverre het een bekledingsprobleem betreft. Dit is van belang omdat bij een gering stabiliteitsprobleem minder (ingrijpende) maatregelen nodig zijn om aan de normen te voldoen: een nieuwe bekleding zal niet leiden tot andere dimensies van de dijk of tot extra ruimtebeslag. Dit zal ook mede bepalen welke meekoppelkansen mogelijk zijn.

Gelet op het bovenstaande adviseert de Commissie om voor de drie dijken afzonderlijk te beschrijven waar en waarom:

- de macrostabiliteit onvoldoende is, rekening houdend met de niet-stationaire belasting, de kleine kans op overslag/infiltratie en de kritieke glijvlakken bij situaties met en zonder golfoverslag. Ga in op de omvang van het geconstateerde stabiliteitstekort en op de oorzaken daarvan;
- de bekleding onvoldoende sterk is.

Richtlijnen voor de beoordeling en het ontwerp van waterkeringen worden voortdurend verder ontwikkeld.³ Wellicht geven de resultaten van recente deltagootproeven met asfaltbekledingen, die zijn uitgevoerd in het kader van Project Overstijgende Verkenning (POV) Waddenzee, aanleiding tot bijstelling van het beoordelingsresultaat van de asfaltbekleding. Verder zouden de resultaten van aanvullend grondonderzoek (o.a. peilbuismetingen) en de optimalisatie van ontwerpuitgangspunten nog van grote invloed kunnen zijn op impact en omvang van de versterkingsopgave.

Gelet op het bovenstaande adviseert de Commissie om van grof naar gedetailleerd te werken en steeds kritisch te evalueren in hoeverre keuzes ten aanzien van oplossingsrichtingen gevoelig zijn voor eventuele bijstellingen van de ontwerpuitgangspunten en de nog onzekere resultaten van nader onderzoek. Idealiter zijn de keuzes voor een oplossingsrichting en voor het treffen van maatregelen bij zowel gunstige als ongunstige aannames hetzelfde.

2.2 Participatie

Uit de NRD en de website van het project blijkt dat HHNK veel waarde hecht aan participatie vanuit de omgeving. Op verschillende manieren wordt de omgeving geïnformeerd over, en betrokken bij het ontwerpproces. HHNK meent dat het instrument milieueffectrapportage geschikt is om in een vroeg stadium ruimte te geven om mee te denken in het planproces. De Commissie onderschrijft dit en ziet ook het belang van samenwerking met de omgeving. Op dit moment is nog niet duidelijk hoe de omgeving tijdens het verdere proces zal worden betrokken. Hiervoor wordt nog een communicatie- en participatieplan opgesteld.

De Commissie geeft in overweging om in het communicatie- en participatieplan en in het MER een duidelijk overzicht op te nemen van de te nemen besluiten per fase, de rol die het milieubelang daarbij speelt en het moment en de wijze waarop advisering en inspraak worden georganiseerd. Geef ook aan hoe bij de tussentijdse keuze voor het voorkeursalternatief wordt omgegaan met zienswijzen en adviezen, voordat dit alternatief verder wordt uitgewerkt in het projectplan/projectbesluit.

2.3 Beleidskader

Geef in het MER aan welke wet- en regelgeving en welk beleid relevant is voor het dijkversterkingsproject Den Helder – Den Oever en of het voornemen kan voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Ga daarbij in ieder geval in op:

- de norm voor hoogwaterveiligheid;
- instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied Waddenzee;
- het beschermingsregime voor gebieden behorende tot het Natuurnetwerk Nederland, natuurverbindingen en weidevogelleefgebieden zoals opgenomen in de Provinciale Ruimtelijke Verordening;
- het nog op te stellen ambitiedocument ruimtelijke kwaliteit;
- het provinciale beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland;

³ De oude normen hadden betrekking op de kans op overbelasting. De nieuwe normen hebben betrekking op de kans op het optreden van een overstroming. Vanwege dit verschil zijn bij de introductie van de nieuwe normen ook nieuwe technische richtlijnen en instrumenten geïntroduceerd.

- beschermingsregimes voor archeologische waarden op land, in en onder dijklichamen en onder water;
- de cultuurhistorische waarde van de dijken zelf als onderdeel van de Zuiderzeewerken;
- de ambities zoals verwoord in de gebiedsagenda Wadden 2050.⁴

Te nemen besluit(en)

De m.e.r.-procedure wordt doorlopen voor de goedkeuring van het projectplan Waterwet door Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland. Daarnaast zullen andere besluiten genomen worden voor de realisatie van het voornemen. Geef aan welke besluiten dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

3. Trechteringsproces

3.1 Algemeen

Omdat het mogelijk is dat besluitvorming over het project op basis van de Omgevingswet⁵ plaatsvindt, wordt het project voorbereid in de geest van de Omgevingswet. Onderdeel hiervan is dat de provincie Noord-Holland en HHNK ervoor hebben gekozen om de NRD te gebruiken om de omgeving te vragen oplossingen en meekoppelkansen aan te dragen in de zogenoemde verkenningsfase. Aan de hand van de uitgangspunten uit de NRD worden de aangedragen oplossingen getrechterd tot een Nota Kansrijke alternatieven. Dit wordt 'zeef 1' genoemd. In deze nota wordt ook gemotiveerd welke oplossingen zijn afgefallen, en op grond waarvan. Tegelijk wordt een communicatie- en participatieplan opgesteld dat beschrijft hoe de omgeving tijdens het verdere proces wordt betrokken. Vervolgens worden de kansrijke alternatieven verder onderzocht, beoordeeld en uiteindelijk uitgewerkt tot een voorkeursalternatief. Dit wordt 'zeef 2' genoemd. Daaraan wordt ook de Passende beoordeling gekoppeld. Daarna wordt het voorkeursalternatief uitgewerkt tot een beschrijving van de dijkversterking en de gekozen uitvoering: de planuitwerkingsfase.

3.2 Alternatieven

Voor dit project is gekozen om de omgeving te vragen mee te denken en zelf oplossingen aan te dragen. Ter inspiratie geven paragrafen 5.4 en 5.5 van de NRD een aantal denkbare technische principeoplossingen. De door de omgeving en initiatiefnemer aangedragen oplossingen worden in 'zeef 1' beoordeeld aan de hand van de in paragraaf 5.2 genoemde uitgangspunten:

1. technisch haalbaar en maakbaar;
2. betaalbaar;
3. beheerbaar en uitbreidbaar;
4. vergunbaar;
5. combineerbaar met meekoppelkansen.

⁴ In de zienswijze van Rijkswaterstaat wordt hier nader op ingegaan.

⁵ Conform de huidige planning zal deze wet begin 2021 in werking treden. Als het ontwerpbesluit ter inzage wordt gelegd voordat de wet in werking treedt, zal HHNK een projectplan vaststellen. Zo niet, dan wordt het een projectbesluit op grond van de Omgevingswet.

Werk deze uitgangspunten uit, gerelateerd aan het doel van het project (zie paragraaf 2.2 van dit advies).

Uit de NRD kan worden afgeleid dat in 'zeef 1' uitsluitend wordt gekeken naar technische aspecten. Door oplossingen alleen hierop te beoordelen, bestaat het risico dat uiteindelijk een conflict met omgevingsaspecten als cultuurhistorie en natuur ontstaat in een latere fase, of dat goede kansen blijven liggen. Dit kan eenvoudig worden voorkomen door deze aspecten al in 'zeef 1' mee te wegen, naast de technische (veiligheids)aspecten. Door vooraf duidelijke kaders voor oplossingsrichtingen (zowel voor techniek, recreatie, landschap als natuur) mee te geven, wordt de effectiviteit van het participatieproces hoger en de haalbaarheid van meekoppelkansen groter.

Samenhang van dijkvakken

Uit de NRD blijkt dat HHNK bewust heeft gekozen voor de definitie van alternatieven per deeltracé, zodat per deeltracé specifieke afwegingen kunnen worden gemaakt, rekening houdend met lokale omstandigheden. Tegelijkertijd wordt 'vanzelfsprekend ook gekeken naar de wijze waarop aangesloten wordt op het nevenliggende deeltracé'.⁶ De NRD maakt echter niet duidelijk hoe dit zal plaatsvinden. De Commissie adviseert om bij de vaststelling van de alternatieven helder onderscheid te maken tussen (inrichtings)alternatieven per deeltracé, basisalternatieven die deeltracé-overstijgend zijn, en eventuele varianten daarbinnen.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Referentie

Om de milieueffecten van de dijkversterking en mogelijke alternatieven in beeld te brengen, worden deze vergeleken met de situatie die zal ontstaan zonder de dijkversterking: de referentiesituatie. Onderdeel hiervan zijn de autonome ontwikkelingen waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden maar die nog niet zijn gerealiseerd. Paragraaf 2.2 van de NRD geeft aan welke autonome ontwikkelingen in het MER zullen worden meegenomen in het MER. Werk de referentiesituatie overeenkomstig de NRD uit. Ga daarbij vooral in op die aspecten waarop het project invloed zal hebben.

In dit verband adviseert de Commissie om in het MER de ruimtelijke functies en belangen in het studiegebied te onderzoeken. In paragraaf 6.2 van de NRD is hier al een aanzet voor gegeven. De Commissie adviseert om een (ruimtelijk) kader op te stellen waarin aan de orde komen:

- *de dijken als onderdeel van de Zuiderzeewerken.* Analyseer de samenhang en karakteristieken van de delen als onderdeel van het grotere geheel. Geef aan wat nodig is voor het behoud en/of de versterking van de karakteristieken;
- *de ruimtelijke kwaliteit, landschap en cultuurhistorie van het studiegebied.* Om het landschap en de cultuurhistorie te doorgronden is een ruimtelijk kwaliteitskader noodzakelijk. Het ambitiedocument ruimtelijke kwaliteit zoals dat in paragraaf 6.2.2 van de NRD wordt voorgesteld om op te stellen, kan hieraan voldoen. Geef aan waar kansen en bedreigingen liggen die kunnen worden meegenomen in de opgave van het project en die van belang zijn bij de beoordeling en keuze voor het voorkeursalternatief;

⁶ Zie NRD, blz. 25.

- *de natuur*. Beschrijf hoe de natuurgebieden en -waarden samenhangen met de autonome ontwikkelingen en mogelijke ingrepen in het plan- en studiegebied;
- *archeologische waarden*. Ga in op belangrijke archeologische waarden in het studiegebied. Beschrijf hoe archeologische waarden in de landschappelijke context, de bekende en verwachte waarden samenhangen met de autonome ontwikkelingen en mogelijke ingrepen in het plan- en studiegebied;
- *het verkeerssysteem*. Analyseer de verkeersstromen in het studiegebied en ga na welke knelpunten aanwezig zijn op het gebied van verkeersveiligheid, bereikbaarheid, effecten op het woon- en leefmilieu. Ga ook na welke kansen er liggen voor recreatieve routes en de verbetering van de bereikbaarheid en het scheiden van verkeersstromen.

4.2 Beoordeling milieugevolgen in verkenningsfase en planuitwer- kingsfase

In paragraaf 7.4 van de NRD is een beoordelingskader met beoordelingscriteria opgenomen dat wordt gebruikt om de effecten van de alternatieven en varianten in het MER in beeld te brengen. Het is volgens de Commissie niet zinvol om die criteria al vooraf verder te specificeren. De invulling van criteria en indicatoren vereist een iteratief proces en hangt voor een groot deel af van de geformuleerde randvoorwaarden en het doel van het project, en het onderscheid tussen de te vergelijken alternatieven. Breng potentiële milieueffecten in beeld en werk die uit. De Commissie geeft hiervoor in de volgende paragrafen een voorzet. Houd in algemene zin rekening met de volgende punten:

- Beschrijf de milieueffecten voor de onderlinge vergelijking van alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau.
- Motiveer voor de verschillende thema's de omvang van het gehanteerde studiegebied.
- Maak duidelijk onderscheid tussen criteria die het doelbereik vertegenwoordigen en overige (milieu)criteria en voorkom dubbel telling van effecten.
- Geef waar relevant inzicht in:
 - de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de eindsituatie (beheer, onderhoud en gebruik);
 - de fasering en doorlooptijd van de uitvoering.
- Het is niet altijd eenduidig vast te stellen of effecten positief, neutraal of negatief scoren; maak daarom transparant hoe een score tot stand is gekomen en hoe deze wordt beoordeeld. Streep positieve en negatieve effecten niet tegen elkaar weg zodat het lijkt alsof er niets verandert.

4.2.1 Bodem en water

De NRD geeft ten aanzien van bodem en water aan dat speciale aandacht uitgaat naar de aard van verhardingsmaterialen en de aanwezigheid van asbest in de bodem en het funderingsmateriaal. In aanvulling hierop wijst de Commissie erop dat teenschotten mogelijk met creosootolie zijn geïmpregneerd. Dit kan lokaal zware verontreiniging opleveren.

4.2.2 Natuur

Het studiegebied overlapt deels met het Balgzand, onderdeel van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Op voorhand is duidelijk dat het gebied waar de dijkversterking plaats vindt (en de directe omgeving daarvan) intensief wordt gebruikt als hoogwatervluchtplaats voor

wadvogels^{7,8}. De gevolgen voor het Natura 2000-gebied zijn dan ook een belangrijk aandachtspunt. Neem een kaart op met de precieze begrenzing van het Natura 2000-gebied Waddenzee en van gebieden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) die mogelijk door het voornemen beïnvloed kunnen worden.

Natura 2000-gebied Waddenzee

Doorloop vervolgens (in ieder geval) de volgende stappen:

- Beschrijf de mogelijke ingreep effect-relaties in de aanlegfase en de eindfase.
- Geef aan welke instandhoudingsdoelstellingen mogelijk door het voornemen beïnvloed worden. Geef aan in hoeverre soorten/habitattypen zich boven dan wel onder de instandhoudingsdoelstelling bevinden en of het gaat om prioritaire habitatsoorten.
- Breng de mogelijke gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen in de aanlegfase⁹ en eindfase in beeld. De doorlooptijd van de aanleg is daarbij van belang. Breng in beeld hoe deze zich verhoudt tot de kwetsbare perioden van soorten met een instandhoudingsdoelstelling, waaronder de gevolgen voor hoogwatervluchtplaatsen.¹⁰ Ga na in hoeverre daarbij gebruik kan worden gemaakt van lopend verstoringsonderzoek aan de hand van gezenderde steltlopers.
- Beoordeel of de effecten significant kunnen zijn. Doe dit voor het voornemen afzonderlijk en in cumulatie met eventuele andere relevante ontwikkelingen, rekening houdend met externe werking.¹¹
- In de NRD is aangegeven dat een Passende beoordeling wordt opgesteld als significante gevolgen niet kunnen worden uitgesloten. De Commissie adviseert de Passende beoordeling op te nemen als bijlage en de hoofdconclusies over te nemen in het hoofdrapport van het MER. Mitigerende maatregelen kunnen bij de Passende beoordeling worden betrokken.¹²

Onderzoek of stikstofdepositie in de aanlegfase een negatief effect kan hebben op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden.

Als in de Passende beoordeling aantasting van natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet kan worden uitgesloten, dan kan het voornemen alleen doorgang vinden als de zogenaamde 'ADC-toets'¹³ met succes en in de juiste volgorde wordt doorlopen. In dat geval adviseert de Commissie een aanzet voor deze toets in het MER op te nemen. Geef een inschatting of deze kansrijk is, en zo ja waarom.

⁷ Zie voor de situatie in het Balgzand o.a. de publicatie van Dokter A.M. et al. 2017, Balancing food and density-dependence in the spatial distribution of an interference-prone forager, *Oikos* 126: 1184-1196.

⁸ De zienswijzen van Vogelbescherming Nederland, Landschap Noord-Holland en Natuurmonumenten gaan hier ook op in.

⁹ De doorlooptijd van de aanleg is daarbij van belang. Breng in beeld hoe deze zich verhoudt tot de kwetsbare perioden van soorten met een instandhoudingsdoelstelling, waaronder de gevolgen voor hoogwatervluchtplaatsen.

¹⁰ Deze zijn ook van belang voor soorten die zich (ruim) onder de instandhoudingsdoelstelling bevinden. Verplaatsingen naar andere hoogwatervluchtplaatsen kunnen leiden tot een lagere overleving (meer brandstof nodig door andere vlieg-bewegingen tussen rust- en foerageergebieden).

¹¹ Hoogwatervluchtplaatsen kunnen zich – al dan niet bij bepaalde weersomstandigheden – ook binnendijks (buiten het Natura 2000-gebied) bevinden. Verstoring/aantasting van deze locaties kan evenzeer de instandhoudingsdoelstellingen beïnvloeden.

¹² In een voortoets kunnen mitigerende maatregelen niet worden meegewogen bij de beoordeling of significante gevolgen uitgesloten kunnen worden.

¹³ Deze houdt in: zijn er geen Alternatieven?, zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang?, worden de nodige Compenserende maatregelen getroffen? De ADC-toets maakt formeel geen deel uit van de Passende beoordeling.

Overige beschermde gebieden

Geef aan of de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Nederland en natuurverbindingen kunnen worden aangetast. Doorloop in dat geval het 'nee, tenzij'-beginsel zoals opgenomen in provinciale Ruimtelijke verordening Noord-Holland. Neem eventueel een 'EHS-toets' op als bijlage en neem de belangrijkste aspecten op in het hoofdrapport. Geef ook aan of weidevogelleefgebieden¹⁴ worden aangetast, en zo ja, hoe daarmee wordt omgegaan.

Beschermde soorten

Ga na welke gevolgen kunnen optreden voor beschermde soorten in de aanleg- en eindfase, rekening houdend met de verschillende functies van beschermde soorten in het plangebied, zoals reproductie (broeden, paaien, zogen jonge zeehonden), rusten, foerageren en migratie. Ga bovendien na welke verbodsbepalingen kunnen worden overtreden, en wat de gevolgen van het project zijn voor de staat van instandhouding van beschermde soorten. Als een ont-heffing ingevolge de Wet natuurbescherming nodig is, geef dan aan op grond waarvan verondersteld wordt dat die zal worden verleend, rekening houdend met mitigerende maatregelen.

4.2.3 Landschap en cultuurhistorie

In het studiegebied bevinden zich aardkundige en cultuurhistorische (inclusief archeologische) waarden. De bewoningsgeschiedenis begint ongeveer 2600 voor Christus. De jongste behoudenswaardige landschapselementen dateren uit de 20^e eeuw en hebben betrekking op de waterstaatkundige en militaire geschiedenis. Het gebied kent diverse rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. Sinds 2009 behoort de Waddenzee tot het Unesco Werelderfgoed,

Beschrijf voor het studiegebied de aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Maak hiervoor gebruik van een kader ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.1). Neem een kaart op met de precieze locaties die onder de verschillende beschermingsregimes vallen. Het provinciale beleid heeft als doel het behouden, versterken en ontwikkelen van cultuurhistorie in het studiegebied. Hieruit komen mogelijk meekoppelkansen naar voren.

Archeologie

De Waddenzee¹⁵ en het Amsteldiep hebben een zeer hoge archeologische verwachtingswaarde. De zeebodem is bezaaid met scheepswrakken en vliegtuigwrakken uit de Tweede Wereldoorlog. Oude vaargeulen zijn historisch gebruikt, zoals door Vikingen (9^e en 10^e eeuw). Hun aanwezigheid is onder andere meermalen gebleken bij archeologische vindplaatsen in de Wieringermeer. De bekende en verwachte archeologische waarden zijn opgenomen in beschermingsregimes van Rijk en gemeenten.

Doorloop (in ieder geval) de volgende stappen:

- Geef aan welke instandhoudingsdoelstellingen mogelijk door het voornemen worden beïnvloed in de aanleg- en eindfase. Behoud ex situ (opgraven) heeft gevolgen in tijd en geld.
- Breng de kosten vroegtijdig in beeld en laat deze meewegen in de afweging van de alternatieven.

¹⁴ Zie artikel 25 van de Verordening Ruimte van de provincie Noord-Holland.

¹⁵ In verschillende zienswijzen wordt er terecht op gewezen dat de Waddenzee is aangewezen als UNESCO-monument. Neem het hiervoor geldende beschermingsregime ook mee in het MER.

Gebouwd erfgoed

De dijken zijn hoofdzakelijk onbebouwd. Daar waar de dijk langs historische gebouwen en historische dorpsgezichten voert, dienen deze beschreven te worden.

Doorloop (in ieder geval) de volgende stap:

- Geef aan welke instandhoudingsdoelstellingen mogelijk door het voornemen worden beïnvloed in de aanleg- en eindfase.

Landschappelijke elementen

Het studiegebied bevat belangrijke landschappelijke elementen zoals het eiland Wieringen, de aandijkingen zoals de Wieringermeer, de Zuiderzeewerken en een systeem van dijken, waarvan sommige oud zijn. De oorspronkelijke wierdijken stammen uit de middeleeuwen, de Balgzanddijk voor de inpolderingen uit het midden van de 19^e eeuw en de Amstelmeerdijk uit de jaren '30. Het landschap wordt gekarakteriseerd door kleinschalig besloten keileemland-schap en het grootschalige aandijkingenlandschap. De beleidsdoelstelling betreft het behoud, de versterking en de ontwikkeling van de variatie en leesbaarheid.

Doorloop (in ieder geval) de volgende stappen:

- Breng voor het studiegebied de landschappelijke elementen nader in beeld en licht speciaal de dijken uit. Breng daarbij de relatie tot het achterliggende land in beeld.
- Geef aan welke instandhoudings- en overige beleidsdoelstellingen mogelijk door het voornemen worden beïnvloed in de aanleg- en eindfase.¹⁶

Bij ingrepen die naar hun aard en schaal grote en onomkeerbare effecten hebben op hun omgeving, is het van belang de negatieve effecten op bestaande landschappelijke waarden los te beschouwen van eventuele positieve effecten van het voornemen. Dit omdat anders uit de dan resulterende neutrale of licht negatieve score in de effectbeoordeling ten onrechte de indruk kan ontstaan, dat er geen effecten zijn.

5. Meekoppelkansen

In paragraaf 5.6 van de NRD worden partijen uitgenodigd om extra kansen en mogelijkheden anders dan hoogwaterveiligheid aan te dragen, zodat deze kunnen worden meegenomen in het project. Dit worden 'meekoppelkansen' genoemd. In de NRD is een eerste overzicht gemaakt van dergelijke meekoppelkansen. Daarbij is ook aangegeven dat de extra kosten van de koppeling uit andere middelen moeten worden gefinancierd.

Maak voor de meekoppelkansen onderscheid in de verschillende fasen van het project. In de verkenningsfase spelen de meekoppelkansen op het niveau van alternatieven. In de planuitwerkingsfase komen de meekoppelkansen die meer op het inpassingsniveau liggen aan bod.

De NRD maakt nog niet duidelijk welke beoordelingskaders gelden voor de meekoppelkansen. De NRD geeft alleen aan dat ze al in een vroeg stadium kritisch worden beschouwd op hun haalbaarheid inclusief vergunbaarheid.¹⁷ Met het oog op verwachtingenmanagement geeft de Commissie in overweging om vooraf duidelijk te communiceren op welke aspecten

¹⁶ Zie ook de zienswijzen van Rijkswaterstaat, RCE en Landschap Noord-Holland, die ingaan op de kernwaarden van het Werelderfgoed Waddenzee.

¹⁷ De zienswijzen van Vogelbescherming Nederland en Natuurmonument wijzen in dat kader op het spanningsveld tussen behoud hoogwatervluchtplaatsen en intensivering van sommige vormen van recreatie.

de haalbaarheid van de meekoppelkansen worden beoordeeld en waar procesondersteuning zal worden verleend.

Geef ten aanzien van de genoemde vismigratiefaciliteit aan waar deze gewenst is en welke ecologische knelpunten (KRW, gebieden, soorten) hierdoor verminderd kunnen worden. Maak voor het 'Programma Naar een Rijke Waddenzee' duidelijk om welke (beoogde) projecten binnen het programma het hier gaat.

Geef ten aanzien de cultuurhistorie aan welke versterkingen en ontwikkelingen mogelijk zijn, zoals bijvoorbeeld het accentueren van het eiland Wieringen en de relictten van bedrijvigheid van de Zuiderzeewerken.

In dit kader is ook ruimte bieden aan landschapskunst het overwegen waard. Landschapskunst kan als integraal onderdeel in de vormgeving van de dijkwerken worden meegenomen, of dijkwerken kunnen aanleiding zijn voor (tijdelijke) manifestaties en andere uitingen van landschapskunst.

6. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over de op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

mr.drs. Gijs Hoevenaars (secretaris)

dr.ir. Ruben Jongejan

ir. Wim Keijsers

dr. Heleen van Londen

ing. Rob Vogel

ir. Harry Webers (voorzitter)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Goedkeuring van het projectplan Waterwet of projectbesluit op basis van de Omgevingswet.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit D3.2, “de aanleg, wijziging of uitbreiding van werken inzake kanalisering of ter beperking van overstromingen, met inbegrip van primaire waterkeringen en rivierdijken”.

Bevoegd gezag

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland.

Initiatiefnemer

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 1 november 2018 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3319](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

